

Kunigaikščių keliais: istorija žaidžiant ir judant Vilniaus širdyje

Pamokos medžiaga

Teorinė dalis

Serija „TAIP“ Pasaulio pažinimas 3 klasė (Vadovėlis 2 dalis)

Tema: „Didieji Lietuvos kunigaikščiai“

Kodėl susikūrė Lietuvos valstybė?

Baltų žemių teritorijos plytėjo į pietryčius nuo Baltijos jūros.

- Rask ir parodyk žemėlapyje baltų žemes XII amžiuje.

Baltų gentys XII amžiuje

Įtvirtintos baltų gyvenvietės jungėsi į žemes, valdomas kunigaikščių. Baltai nevengė kovų su kaimynais, karo žygių ir prisijungti svetimų žemių. O tam reikėjo vienybės ir organizuotumo.

Sąlygas kurti valstybę sudarė ir tai, kad baltų žemių gyventojai jau dalijosi į grupes. Klostėsi gyvenimo būdas, kai vieni valdė, kiti kariavo, dar kiti dirbo žemę, gamino daiktus, prekiaavo. Žinios apie turtingas baltų žemes sklido toli į Europą.

Valstybės reikėjo ir dėl to, kad baltų kaimynystėje įsikūrė krikščionių riterių Kalavijuočių ir Kryžiuočių ordinaai. Jie skelbė norintys skleisti krikščionybę pagonių žemėse, bet kartu siekė ir užkariauti tas žemes.

- Dėl kokių priežasčių reikėjo kurti Lietuvos valstybę?

Lietuvių žemes suvienijo Mindaugas. Jis tapo pirmu ir vieninteliu karūnuotu Lietuvos karaliumi. Mindaugas su artimaisiais priėmė krikštą ir po dvejų metų, 1253-aisiais, buvo karūnuotas. Manoma, kad tai įvyko liepos 6 dieną. Šis įvykis reikšmingas, įrodęs, kad Mindaugas yra popiežiaus pripažintas valdovas, o Lietuva – krikščioniška valstybė.

- Kokią šventę Lietuva kasmet švenčia liepos 6 dieną?
- Kuo svarbus Lietuvai Mindaugo karūnavimas?

Baltai – kalba, gyvenimo būdu, tikėjimu artimos gentys, lietuvių ir latvių protėviai.
Krikščionys – tiki Jėzaus Kristaus gyvenimu ir jo mokymu. Krikščionys yra katalikai, stačiatikiai, protestantai. **Pagonys** – taip krikščionys vadino ne savo tikėjimo žmones. **Popiežius** – aukščiausiasis Romos katalikų bažnyčios vadovas.

DIDIEJI LIETUVOS KUNIGAİKŠČIAI

Kuo garsūs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovai?

Senovės Lietuvos valstybė vadinta Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste (LDK). Ką žinai apie jos valdovus – didžiuosius kunigaikščius? Remkis paveikslais, ieškok atsakymų į klausimus.

Mindaugas – vienintelis karūnuotas Lietuvos karalius.

- Kada jis buvo karūnuotas?
- Kuo jis reikšmingas Lietuvos istorijai?

Gediminas – sostinės Vilniuje įkūrėjas.

- Prisimink, iš kur mes tai žinome.

Vytautas Didysis – Žalgirio mūšio 1410 metais vienas iš laimėtojų.

- Ką žinai apie mūšį? Kas jame kariavo?

- Ką vaizduoja paveikslai? Papasakok.
- Antrąją klasę skaitei Vilniaus įkūrimo legendą ir Gedimino laiško ištrauką. Prisimink, ar legenda yra patikimas istorijos šaltinis. Kodėl?
- Gal žinai daugiau LDK valdovų? Ką jie nuveikė?

Kuo reikšmingi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovai?

P. 6–7

Išsiaiškink, kad Lietuvos valstybė sukūrė Mindaugas. Tik jis valdė neilgai. Krikščionybė tuomet taip ir nepaplitė, lietuviai ilgai dar liko prie savo pagoniško tikėjimo.

- Kuo tikėjo baltai, o kuo – krikščionys?

Gediminas mezgė ryšius su Europa. Išliko jo laišakai Romos popiežiui ir Europos miestų gyventojams. Popiežiui skundė blogą kryžiuočių elgesį ir sakė krikščionys. Europiečius kvietė įsikurti Lietuvoje, žadėjo jiems žemės ir tikėjimo laisvę. Laiškai liudija, jog valdovas norėjo išvengti karų su kryžiuočiais ir siekė, kad šalis klestėtų. Laiškuose 1323 metais Vilnius pirmą kartą pavadintas Lietuvos sostine.

- Prisimink, ką Gediminas kvietė į Lietuvą: riterius ...

Jogailos nurodymu 1387 metais Lietuvoje (Aukštaitijoje) buvo įvesta krikščionybė. Vilniuje pastatė katedrą, įkūrė parapijas su bažnyčiomis ir globojo žmones, priėmusius naują tikėjimą. Tai sudarė didelį smūgį kryžiuočiams, turėjusiems savų tikslų šiose žemėse.

- Kodėl krikščionybės įvedimas tapo smūgiu kryžiuočiams?

Vytautas Didysis vadovavo Lietuvos kariams Žalgirio mūšyje. Jį laimėjus baigėsi kryžiuočių atpuoliai. Šis valdovas pakrikštijo Žemaitiją ir užbaigė krikščionybės įvedimą. Lietuvai tapus krikščioniška valstybe, jos žmonių gyvenimo būdas, santykiai, valdymas tapo panašesni į Europos. Čia taikiai sugyveno daug tautų: lietuviai, slavai, vokiečiai, žydai, totoriai, karaimai ir kiti. LDK plito europinė kultūra su religija, raštu, mokyklomis.

- Ar šių dienų Lietuva – europinė valstybė? Kodėl taip manai?
- Kokių tautų žmonių gyvena Lietuvoje šandien?
- Kas padeda skirtingoms tautoms taikiai sugyventi?

- Nurodyk Lietuvos valdovų darbus. Pasvarstyk, kodėl jie reikšmingi.

Parapija – religinė bendruomenė, turinti bažnyčią. **Slavai** – slavų kalbomis kalbančios tautos (lenkai, ukrainiečiai, rusai, baltarusiai, čekai ir kiti).

15

„TAIP“ LABORATORIJA

Kodėl reikšmingas Žalgirio mūšis?

- Žalgirio mūšis – svarbus įvykis. Lietuvos ir Lenkijos pajėgos kovėsi su jų žemes puolančiais kryžiuočiais. Perskaityk, kas neįprasto įvyko mūšyje.

1410 metų liepos 15 dieną kryžiuočių ir sąjungininkų kariuomenės susitiko prie Žalgirio kaimo. Lenkijos kariai buvo kairiojoje, Lietuvos – dešiniojoje sparne, o kryžiuočiai – priešo. Jogaila buvo stovyklos palapinėje ant kalvos. Mūšį pradėjo lietuviai, centre kovėsi lenkų raiteliai. Bet kautynių metu dalis Vytauto vadovaujamų karių pasitraukė. Sąjungininkų padėtis atrodė prasta, kryžiuočiai, galima sakyti, regėjo pergalę. Tačiau traukdamasis Vytautas siekė išardyti priešo rikiuotę. Taip ir įvyko: lietuvius persekioję riteriai išsklaidė pulkus. Tačiau Vytautas vėl pasiuntė kariuomenę ir smogė priešiui. Vakare ordino kariuomenė buvo sumušta. Sąjungininkai nugalėjo vieną stipriausių kariuomenių. Kryžiuočių ordino atpuoliai baigėsi. Pergalė lėmė mūšio vadų sumanymas ir Lietuvos kariuomenės pritaikyta nauja atsitraukimo taktika.

- Kas prieš ką kariavo? Kas laimėjo mūšį? Kodėl?

- Nagrinėk Žalgirio mūšio schemą ir atsakyk į klausimus.

- Kas kovėsi sąjungininkų pusėje?
- Kur kurie pulkai buvo išsidėstę?
- Kokių vaidmenį atliko Vytauto vadovaujami pulkai?

- Kuo Lietuvai reikšminga šio mūšio pergalė?

2. Tyrinėk šaltinį. Ką jis vaizduoja?

P. 8–9

- Apibūdink, kaip atrodo kariai, kokiais ginklais kovojo. Ką dar įžvelgi?
- Pasvarstyk, kodėl Vytautas ir Jogaila taip pavaizduoti.

Ar šis paveikslas yra patikimas istorijos šaltinis? Kodėl? Remkis šaltinio patikimumo nustatymo strategija: įvertink paties įvykio datą ir šaltinio sukūrimo datą.

3. Pasakojimai apie Žalgirio mūšį laikui bėgant keitėsi. Susipažink, kuo jie skiriasi.

- Pasvarstyk, kodėl istorijos pasakojimai skiriasi.
- Kodėl istorijos pasakojimai kinta laikui bėgant?

- Kaip Lietuvos valdovai (Mindaugas, Gediminas, Jogaila ir Vytautas) stiprino valstybę?
- Kuo Lietuvai reikšmingas Žalgirio mūšis?
- Kodėl pasakojimai apie praeitį skiriasi, kinta?

Vėliau tai patvirtino švedų mokslininkas, ištyręs Kryžiuočių ordino dokumentus!

17

Vilniaus miesto įkūrimo legenda – Gedimino sapnas

Vieną kartą Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas išvyko medžioti už dešimties mylių nuo tuometinės savo sostinės Trakų.

Medžioklė buvo sėkminga – kunigaikštis užtikė didžiulį žvėrį, taurą, ir jį užmušė.

Kadangi buvo labai vėlu grįžti į Trakus, kunigaikštis Gediminas sustojo Šventaragio slėnyje ir čia apsinakvojo. Tenai miegodamas, jis susapnavo, kad ant kalno stovi didžiulis geležinis vilkas, o jame staugia tarytum šimtas vilkų.

Pabudo iš miego kunigaikštis ir tarė savo žyniui, vardu Lizdeika: „Susapnavau keistą sapną“, ir nupasakojo viską, kas jam sapne buvo pasirodę. Lizdeika buvo vyriausias pagonių kunigas. Jis Gediminui tarė: „Didysis kunigaikšti, geležinis vilkas reiškia: sostinė čia stovės, o staugimas jo viduje – tai, kad jos garsas sklis po visą pasaulį“.

Ir didysis kunigaikštis Gediminas tuoj rytojaus dieną, nebeišvykdamas, pasiuntė žmonių ir įkūrė vieną pilį Šventaragyje – Žemąją, o antrąją – ant didelio kalno, ir toms pilims davė Vilniaus vardą.

Fizinė dalis

1. Žaidimas „Sostų bėgimas“ (*Mindaugo paminklas*)

Vaikai paeiliui bėga aplink Mindaugo paminklą arba aplink suoliuką ir išgirdę signalą „atsisėda į sostą“ – (popieriniais žymekliais pažymėtos vietos, ar vieta).

Lavinama reakcijos greitis ir dėmesys.

Priemonės: popieriniai žymekliai, švilpukas.

2. Žaidimas „Vilkų medžiotojas“ (*Gedimino paminklas*)

Vaikai pasiskirsto vaidmenimis: „medžiotojas“ (Gediminas) ir „vilkai“. Medžiotojas gauda vilkus – su kamuoliu arba be jo. Vilkai bėga nuo medžiotojo, stengdamiesi nepakliūti. Žaidimą galima pajvairinti įtraukiant daugiau medžiotojų ar papildomas taisykles, pvz., „laisvinimo“ momentą, kai laisvas vilkas gali išgelbėti pagautą draugą.

Lavinamas vikrumas, vaizduotė, koordinacija.

Priemonės: kamuolys / kamuoliai

3. Žaidimas „Sargybiniai ir dvaras“ (*Valdovų rūmų kiemelis*)

Vaikai pasiskirsto į „dvaro gyventojus“ ir „sargybinius“. Dvaro gyventojai laisvai juda po erdvę – vaikšto, šoka, šokinėja, grožisi rūmais. Kai pasirodo sargybiniai, dvaro gyventojai turi sustingti. Sargybiniai stebi, ar visi laikosi taisyklės – jei kažkas pajuda, tas žaidėjas tampa sargybinium.

Lavinama kūno kontrolė, pusiausvyra, koordinacija, dėmesys, reakcija, ir kūrybiškumas.

4. „Gedimino sapnas“ (*Gedimino kalno papėdė*)

Vaikai pasiskirsto vaidmenimis: „Gediminas“, „medžiai“, „krūmai“, „paukščiai“, „kunigaikščio sargyba“, „žynys Lizdeika“. Kiekvienas sugalvoja atitinkamus judesius ir juda iki signalo. Po signalo keičiasi vaidmenimis.

Lavinama koordinacija, kūno valdymas ir judesių kontrolė, kūrybiškumas, vaizduotė.

Priemonės: švilpukas.

5. Estafetė „Greiti pasiuntiniai“ (*Vytauto Didžiojo skulptūra*)

Vaikai pasiskirsto į dvi komandas, sustoja vorele ir varžosi perduodami „laiškus“ (sulenktus lapelius arba vokus), įsikūnydami į pasiuntinius Vytauto laikais.

Lavinamas greitis, orientacija, gebėjimas dirbti komandoje.

Priemonės: lapeliai arba laiškų vokai

6. Kvėpavimo pratimai ir mostai (*kopiant į Gedimino kalną ir viršuje*)

Kalno viršuje atliekami ramūs kvėpavimo pratimai: giliai įkvėpti – rankos aukštyn, iškvėpti – rankos žemyn.

Ramina, padeda atsipalaiduoti po aktyvios veiklos, ugdo sąmoningumą.